**നിരാകരണപത്രം**

പ്രാദേശിക ഭാഷയിൽ വിവർത്തനം ചെയ്ത വിധിന്യായം നിർമ്മിത ബുദ്ധ്യാധിഷ്ഠിത വിവർത്തന ഉപകരണത്തിൻറെ സഹായത്തോടെ ഹൈക്കോടതിയിലെ ഐ.ടി.ഡയറക്ടറേറ്റ് സാധൂകരിച്ചിട്ടുള്ളതാകുന്നു. എന്നിരുന്നാലും, ഇതിൻറെ ഉള്ളടക്കത്തിൽ ആശയപരമായോ സാംഗത്യപരമായോ വ്യാകരണപരമായോ ആഖ്യാനപരമായോ തെറ്റുകൾ കടന്നു കൂടാൻ സാധ്യതയുള്ളതാണ്. ഈ തർജ്ജമ വ്യവഹാരകക്ഷികളുടെയും പൊതുജനങ്ങളുടെയും പൊതുവായ അറിവിലേക്ക് മാത്രം ഉപയോഗപ്പെടുത്താൻ ഉദ്ദേശിച്ചിട്ടുള്ളതാണ്. ഔദ്യോഗികമായ എല്ലാ ആവശ്യങ്ങൾക്കും വിധിനിർവഹണ നടപ്പാക്കലുകൾക്കും പ്രസ്തുത വിധിന്യായത്തിൻറെ ഇംഗ്ലീഷ് പതിപ്പ് ആധികാരികവും അന്തിമവും ആയിരിക്കും.

[2023] 3 S.C.R. 697

മുഹമ്മദ് മുസ്ലിം @ ഹുസൈൻ

വേഴ്സസ്

സംസ്ഥാനം (ഡൽഹി ദേശീയ തലസ്ഥാന പ്രദേശം)

(2023 ലെ ക്രിമിനൽ അപ്പീൽ നമ്പർ 943)

2023 മാർച്ച് 28

**[ജസ്റ്റിസ് എസ്. രവീന്ദ്ര ഭട്ട്, ജസ്റ്റിസ് ദീപാങ്കർ ദത്ത]**

*മയക്കുമരുന്ന് ലഹരി പദാർത്ഥങ്ങൾ നിയമം, 1985 - വകുപ്പ് 37 - ക്രിമിനൽ നടപടിക്രമ നിയമസംഹിത, 1973 - വകുപ്പ് 436 എ - എൻ.ഡി.പി.എസ് നിയമം പ്രകാരം ശിക്ഷാർഹമായ കുറ്റങ്ങൾ ചെയ്തുവെന്ന് ആരോപിക്കപ്പെടുന്ന 2015 മുതൽ കസ്റ്റഡിയിൽ ഉള്ള അപ്പീൽവാദി ജാമ്യത്തിന് അർഹനാണോ - ഇപ്രകാരം തീരുമാനിച്ചു: നാല് കൂട്ടുപ്രതികളിൽ നിന്ന് കഞ്ചാവ് പിടിച്ചെടുത്തു - അപ്പീൽവാദിയെ നിർദേശപ്രകാരം, സഹ പ്രതികളിലൊരാളുടെ മൊഴിയുടെ അടിസ്ഥാനത്തിൽ, അറസ്റ്റ് ചെയ്തു - പ്രോസിക്യൂഷൻ ആ മൊഴിയെയും അപ്പീൽവാദിയുടെ കുറ്റസമ്മത മൊഴിയെയും ആശ്രയിച്ചു- കൂടാതെ, അപ്പീൽവാദിക്ക് പണം കൈമാറിയതായി ആരോപിക്കപ്പെടുന്ന ഒരു കൂട്ടുപ്രതിയുടെ ബാങ്ക് സ്റ്റേറ്റ്മെന്റുകളെയും പ്രോസിക്യൂഷൻ ആശ്രയിച്ചു - ഇത് സംബന്ധിച്ച്, പ്രോസിക്യൂഷൻ അപ്പീൽവാദിയിൽ നിന്ന് മറ്റൊന്നും കണ്ടെടുത്തിട്ടില്ല - അദ്ദേഹം ഒരു സൂത്രധാരനാണെന്ന ആരോപണത്തിന്, ന്യായമായും ഉയർന്ന വരാവുന്ന, മയക്കുമരുന്ന് വിപുലമായി കൈകാര്യം ചെയ്തതിന്റെ തെളിവുകളൊന്നും പിന്തുണയ്ക്കുന്നില്ല - കൂടാതെ, രണ്ട് കൂട്ടുപ്രതികൾ ജാമ്യത്തിൽ വിട്ടയക്കപ്പെട്ടു - അപ്പീൽവാദി 7 വർഷവും 4 മാസവും ആയി കസ്റ്റഡിയിലാണ് - 30 സാക്ഷികളെ വിസ്തരിച്ചതും 34 കൂടുതൽ സാക്ഷികളെ ഇനി വിസ്തരിക്കാനുള്ളതുമായ വിചാരണയുടെ പുരോഗതി മന്ദഗതിയിലാണ് - എൻ.ഡി.പി.എസ് നിയമം പ്രകാരം കുറ്റങ്ങൾക്ക് ബാധകമായ വകുപ്പ് 436 എ-യുടെ പ്രാധാന്യം കണക്കിലെടുക്കുമ്പോൾ, വിസ്താരത്തിൻറെ ക്രമാതീതമായ കാലതാമസത്തിൻറെ അടിസ്ഥാനത്തിൽ ജാമ്യം നൽകുന്നത്, വകുപ്പ് 37 പ്രകാരം തടസ്സപ്പെടുമെന്ന് പറയാനാവില്ല - ഇപ്രകാരം, വസ്തുതകളനുസരിച്ച്, വിചാരണ കോടതി ചുമത്തിയേക്കാവുന്ന അങ്ങനെയുള്ള വ്യവസ്ഥകൾക്ക് വിധേയമായി അപ്പീൽവാദിയെ ജാമ്യത്തിൽ വിട്ടയച്ചു - ജാമ്യം.*

*ജാമ്യം - പ്രത്യേക നിയമങ്ങൾ അനുസരിച്ചുള്ള കുറ്റകൃത്യങ്ങൾ - കോടതികളുടെ കടമ - ചർച്ച ചെയ്തു.*

*മയക്കുമരുന്നും ലഹരിപദാർത്ഥങ്ങളും നിയമം, 1985 - വകുപ്പ് 37 - അതിലെ പ്രത്യേക വ്യവസ്ഥകൾ - അതിൻറെ വ്യാഖ്യാനം.*

*വാക്കുകളും ശൈലികളും - 'കുറ്റവാളിയല്ല' ചർച്ച ചെയ്തു - ജാമ്യം.*

**അപ്പീൽ അനുവദിച്ച് കൊണ്ട്, കോടതിയുടെ**

**തീരുമാനം: 1.1 'എൻഇ' ഉൾപ്പെടെ നാല് പ്രതികളിൽ നിന്ന് 28.09.2015 ന് കഞ്ചാവ് കണ്ടെടുത്തു. നിലവിലെ അപ്പീൽവാദിയെ നിർദേശപ്രകാരവും ഈ 'എൻഇ' യുടെ മൊഴിയുടെ അടിസ്ഥാനത്തിലുമാണ് അറസ്റ്റ് ചെയ്തത്. പ്രോസിക്യൂഷൻ ആ മൊഴിയെയും നിലവിലെ അപ്പീൽവാദിയുടെ കുറ്റസമ്മത മൊഴിയെയും ആശ്രയിച്ചിട്ടുണ്ട്; കൂടാതെ, അപ്പീൽവാദിക്ക് പണം കൈമാറിയതായി വെളിപ്പെടുത്തിയ 'വിഎസ്' @'ബി' യുടെ ബാങ്ക് സ്റ്റേറ്റ്മെൻറുകളെയും പ്രോസിക്യൂഷൻ ആശ്രയിച്ചിട്ടുണ്ട്. ഇത് സംബന്ധിച്ച്, അപ്പീൽവാദിയിൽ നിന്ന് പ്രോസിക്യൂഷൻ മറ്റൊന്നും കണ്ടെടുത്തിട്ടില്ല; അദ്ദേഹം ഒരു സൂത്രധാരനാണെന്ന ആരോപണത്തിന്, യുക്തിസഹമായി ഉയർന്നുവന്നേക്കാവുന്ന മയക്കുമരുന്ന് വിപുലമായി കൈകാര്യം ചെയ്തതിൻറെ തെളിവുകളൊന്നും പിന്തുണയ്ക്കുന്നില്ല. മറ്റേതെങ്കിലും കേസിലും അപ്പീൽവാദിയുടെ പങ്കാളിത്തം പ്രോസിക്യൂഷൻ കാണിച്ചിട്ടില്ല. കൂടാതെ, അറസ്റ്റ് ചെയ്യുമ്പോൾ അദ്ദേഹത്തിന് 23 വയസ്സായിരുന്നു. രണ്ട് കൂട്ടുപ്രതികൾ (റെയ്ഡ് സമയത്ത് ഹാജരാകാത്തവരും ഇവരിൽ നിന്ന് നിരോധിത വസ്തുക്കൾ കണ്ടെടുത്തിട്ടില്ലാത്തവരും)- കഞ്ചാവിനുള്ള പണമായി അപ്പീൽവാദിയുടെ അക്കൌണ്ടിലേക്ക് പണം കൈമാറിയതായി ആരോപിക്കപ്പെടുന്ന പ്രതി ('വിഎസ്' @'ബി'), മയക്കുമരുന്ന് പിടിച്ചെടുത്ത കാറിൻറെ യഥാർത്ഥ ഇൻഷുറൻസ് പേപ്പറുകളും രജിസ്ട്രേഷൻ സർട്ടിഫിക്കറ്റും കണ്ടെടുക്കപ്പെട്ട പ്രതി ('എൻവൈ' @'ടിപി') - ഇരുവരെയും ജാമ്യത്തിൽ വിട്ടയിച്ചിട്ടുണ്ടെന്നത് തർക്കമില്ലാത്ത വസ്തുതയാണ്. അപ്പീൽവാദി 7 വർഷവും 4 മാസത്തിലധികവും ആയി കസ്റ്റഡിയിലാണ്. വിചാരണയുടെ പുരോഗതി മന്ദഗതിയിലാണ്: 30 സാക്ഷികളെ വിസ്തരിച്ചിട്ടുണ്ട്, അതേസമയം 34 പേരെ കൂടി വിസ്തരിക്കേണ്ടതുണ്ട്. [ഖണ്ഡിക 17] [709-ഇ; 710-എ-ഡി]**

**1.2 കോടതികൾ അറിഞ്ഞിരിക്കേണ്ട വ്യവസ്ഥകൾ, പ്രതി *"അത്തരം കുറ്റകൃത്യത്തിൽ കുറ്റക്കാരനല്ല"* എന്നും ജാമ്യത്തിലായിരിക്കുമ്പോൾ ഒരു കുറ്റവും ചെയ്യാൻ സാധ്യതയില്ലെന്നും വിശ്വസിക്കുന്നതിന് ന്യായമായ**

കാരണങ്ങളുണ്ടെന്നതാണ്. എല്ലാ തെളിവുകളും കോടതിക്ക് മുന്നിൽ ഇല്ലാത്തപ്പോൾ "കുറ്റവാളിയല്ല" എന്നതുകൊണ്ട് എന്താണ് അർത്ഥമാക്കുന്നത്? ഇത് പ്രഥമദൃഷ്ട്യാ നിർണ്ണയിക്കാൻ കഴിയുന്ന ഒന്ന് മാത്രമാണ്. അത് കോടതിയുടെ വിവേചനാധികാരത്തെ വളരെ ചെറിയ പരിധിക്കുള്ളിൽ എത്തിക്കുന്നു. കുറ്റകൃത്യങ്ങളെ അവയുടെ ഗൌരവത്തിന്റെ അടിസ്ഥാനത്തിൽ തരംതിരിക്കുകയും ജാമ്യ അപേക്ഷകൾ പരിഗണിക്കുമ്പോൾ ചില ഗുരുതരമായ കുറ്റകൃത്യങ്ങൾ വ്യത്യസ്തമായി കൈകാര്യം ചെയ്യണമെന്ന് നിർദ്ദേശിക്കുകയും ചെയ്യുന്ന ജാമ്യങ്ങൾ സംബന്ധിച്ച പൊതു നിയമത്തിന്റെ (സിആർപിസി 436,437,439 വകുപ്പുകൾ) ശാസനകൾ കണക്കിലെടുക്കുമ്പോൾ, പ്രതി (നിയമപ്രകാരം നിരപരാധിയാണെന്ന് കരുതപ്പെടുന്നയാൾ) കുറ്റക്കാരനല്ലെന്ന് കോടതിക്ക് ബോധ്യപ്പെടണമെന്ന അധിക വ്യവസ്ഥ *യുക്തിസഹമായി* വ്യാഖ്യാനിക്കേണ്ടതുണ്ട്. കൂടാതെ, പ്രത്യേക നിയമങ്ങൾ (എൻ.ഡി.പി.എസ് നിയമം മുതലായവ) പ്രകാരമുള്ള കുറ്റകൃത്യങ്ങളുടെ വർഗ്ഗീകരണം കോടതികൾ വിലയിരുത്താൻ ആവശ്യമായ സാധാരണ ജാമ്യ വ്യവസ്ഥകൾക്ക് മുകളിലായി ബാധകമായതിനാൽ, പ്രതികൾ കുറ്റക്കാരല്ലെന്നും മോചിതരാകുമ്പോൾ അവർ ഒരു കുറ്റവും ചെയ്യാൻ സാധ്യതയില്ലെന്നും കോടതി സംതൃപ്തി രേഖപ്പെടുത്തണമെന്ന് ആവശ്യപ്പെടുന്നു. ഈ രണ്ട് വ്യവസ്ഥകളും മറ്റ് വ്യവസ്ഥകളെ മറയ്ക്കുന്നു. ജാമ്യം തേടുന്ന കേസുകളിൽ, കൊലപാതകം, തട്ടിക്കൊണ്ടുപോകൽ, ബലാത്സംഗം തുടങ്ങിയ ഗുരുതരമായ കുറ്റകൃത്യങ്ങളിൽ പോലും, കുറ്റകൃത്യത്തിന്റെ സ്വഭാവം, പ്രതി അന്വേഷണവുമായി സഹകരിക്കാനുള്ള സാധ്യത, നീതിയിൽ നിന്ന് രക്ഷപ്പെടാതിരിക്കുക തുടങ്ങി രേഖകളിലുള്ള പ്രസക്ത വസ്തുതകൾ കോടതി വിലയിരുത്തുന്നു. മറുവശത്ത്, അത്തരം പ്രത്യേക നിയമങ്ങൾക്ക് കീഴിലുള്ള ഈ കേസുകളിൽ കോടതി പ്രധാനമായും രണ്ട് വസ്തുതകളെ അടിസ്ഥാനമാക്കിയാണ് സ്വയം പരിഗണിക്കേണ്ടത്: പ്രതികൾ കുറ്റം ചെയ്തിരിക്കാനുള്ള സാധ്യത, മോചിതരാകുമ്പോൾ അവർ ഒരു കുറ്റവും ചെയ്യാതിരിക്കാനുള്ള സാധ്യത. പ്രത്യേക നിയമങ്ങൾ പ്രകാരം നടപ്പിലാക്കിയ കുറ്റകൃത്യങ്ങളിൽ കുറ്റാരോപിതരാകുമ്പോൾ അത്തരം പൌരന്മാരുടെ സ്വാതന്ത്ര്യം പൊതുതാൽപര്യം കണക്കിലെടുത്ത് സന്തുലിതമാക്കേണ്ടതുണ്ട് എന്നതിന്റെ അടിസ്ഥാനത്തിലാണ് ഈ കോടതി പൊതുവെ അത്തരം വ്യവസ്ഥകൾ ശരിവെക്കുന്നത്. വകുപ്പ് 37 പ്രകാരമുള്ള വ്യവസ്ഥകളുടെ ലളിതവും അക്ഷരാർത്ഥത്തിലുള്ളതുമായ വ്യാഖ്യാനം (പ്രതി കുറ്റക്കാരനല്ലെന്നും ഏതെങ്കിലും കുറ്റകൃത്യം ചെയ്യില്ലെന്നും കോടതിക്ക് ബോധ്യപ്പെടണം) ജാമ്യം നൽകുന്നത് ഫലപ്രദമായി ഒഴിവാക്കുകയും, അതിന്റെ ഫലമായി ശിക്ഷാനടപടികൾക്കും അന്തിമതീർപ്പിനും കാരണമാവുകയും ചെയ്യും. അതിനാൽ, വകുപ്പ് 37 പ്രകാരം നടപ്പിലാക്കിയ അത്തരം പ്രത്യേക വ്യവസ്ഥകൾ ഭരണഘടനാപരമായ ഘടകങ്ങൾക്കുള്ളിൽ പരിഗണിക്കാൻ കഴിയുന്ന ഒരേയൊരു മാർഗ്ഗം, രേഖപ്രകാരമുള്ള വസ്തുതകൾ (ജാമ്യാപേക്ഷ നൽകുമ്പോഴെല്ലാം) പ്രഥമദൃഷ്ട്യാ നോക്കുമ്പോൾ പ്രതി കുറ്റക്കാരനല്ലെന്ന് കോടതിക്ക് ന്യായമായും ബോധ്യപ്പെടുമ്പോഴാണ്. മറ്റേതെങ്കിലും വ്യാഖ്യാനം, എൻ.ഡി.പി.എസ് നിയമത്തിലെ വകുപ്പ് 37 പ്രകാരം നിയമത്തിൽ ഉൾപ്പെടുത്തിയ കുറ്റകൃത്യങ്ങളിൽ പ്രതിയായ ഒരാൾക്ക് പൂർണ്ണമായും

**ജാമ്യമില്ലായ്മയ്ക്ക് കാരണമാകും. അതിനാൽ, കോടതി കാര്യങ്ങൾ വിശാലമായി പരിശോധിക്കുകയും പ്രതിയുടെ കുറ്റം തെളിയിക്കാൻ കഴിയുമോ എന്ന് യുക്തിസഹമായും നോക്കുകയും ചെയ്യുന്ന ഒന്നാണ്, പരിഗണിക്കേണ്ട മാനദണ്ഡം. കോടതികൾ രേഖപ്പെടുത്തുമെന്ന് പ്രതീക്ഷിക്കുന്ന സംതൃപ്തി, അതായത് പ്രതി കുറ്റക്കാരനല്ലെന്നത്, അന്വേഷണത്തിൽ ശേഖരിച്ച വസ്തുതകളുടെ സൂക്ഷ്മമായ പരിശോധന ആവശ്യപ്പെടാത്തതും യുക്തിസഹമായ ബോധ്യപ്പെടുത്തലിനെ അടിസ്ഥാനമാക്കി പ്രഥമദൃഷ്ട്യാ ഉള്ളതുമാണ്. എൻ.ഡി.പി.എസ് നിയമപ്രകാരമുള്ള കുറ്റകൃത്യങ്ങൾക്കും ബാധകമായ വകുപ്പ് 436 എ- യുടെ പ്രാധാന്യം കണക്കിലെടുക്കുമ്പോൾ, വിചാരണയിലെ അനാവശ്യ കാലതാമസത്തിന്റെ അടിസ്ഥാനത്തിൽ ജാമ്യം നൽകുന്നത് നിയമത്തിലെ വകുപ്പ് 37 പ്രകാരം തടസ്സപ്പെടുത്തുന്നതായി പറയാനാവില്ല. ഈ കേസിന്റെ വസ്തുതകൾ അനുസരിച്ച്, അപ്പീൽവാദി ജാമ്യത്തിന് അർഹനാണ്. വിചാരണക്കോടതി ഏർപ്പെടുത്തിയേക്കാവുന്ന വ്യവസ്ഥകൾക്ക് വിധേയമായി അപ്പീൽവാദിയെ ജാമ്യത്തിൽ വിടാൻ നിർദ്ദേശിക്കുന്നു. [ഖണ്ഡികകൾ 18-20, 24] [710-ഇ-ജി; 711-എ-എച്ച്; 713-എ]**

*കർതാർ സിങ് വേഴ്സസ് പഞ്ചാബ് സംസ്ഥാനം* **(1994) 3 എസ്.സി.സി. 569 : [1994] 2 എസ്.സി.ആർ 375 - പിന്തുടർന്നു.**

*സുപ്രീം കോടതി നിയമ സഹായ സമിതി (വിചാരണതടവുകാരെ പ്രതിനിധീകരിക്കുന്നു) വേഴ്സസ് യൂണിയൻ ഓഫ് ഇന്ത്യ* **(1994) 6 എസ്.സി.സി. 731 : [1994] അനുബന്ധം. 4 എസ്.സി.ആർ 386;** *ഷഹീൻ വെൽഫെയർ അസോസിയേഷൻ വേഴ്സസ് യൂണിയൻ ഓഫ് ഇന്ത്യ* **(1996) 2 എസ്.സി.സി 616 : [1996] 2 എസ്.സി.ആർ 1123;** *സതേന്ദർ കുമാർ ആൻറിൽ വേഴ്സസ് സെൻട്ര ബ്യൂറോ ഓഫ് ഇൻവെസ്റ്റിഗേഷൻ* **(2022) 10 എസ്.സി.സി. 51;** *യൂണിയൻ ഓഫ് ഇന്ത്യ വേഴ്സസ് കെ.എ. നജീബ്* **(2021) 3 എസ്.സി.സി. 713 : [2021] 2 എസ്.സി.ആർ 443;** *വിജയ് മദൻലാൽ ചൌധരി വേഴ്സസ് യൂണിയൻ ഓഫ് ഇന്ത്യ* **2022 എസ്.സി.സി. ഓൺലൈൻ എസ്.സി. 929 : [2022] 6 എസ്.സി.ആർ 382 - ആശ്രയിച്ചു.**

*ഹുസൈനാര ഖാത്തുൻ വേഴ്സസ് ആഭ്യന്തര സെക്രട്ടറി, ബിഹാർ സംസ്ഥാനം* **(1980) 1 എസ്.സി.സി 81 : [1979] 3 എസ്.സി.ആർ 1276:** *കദ്ര പഹാഡിയയും മറ്റുള്ളവരും വേഴ്സസ് ബിഹാർ സംസ്ഥാനം* **(1981) 3 എസ്.സി.സി. 671;** *അബ്ദുൽ റഹ്മാൻ ആന്തുലേ വേഴ്സസ് ആർ.എസ്. നായക്* **(1992) 1 എസ്.സി.സി. 225 : [1991] 3 അനുബന്ധം എസ്.സി.ആർ 325;** *മധ്യപ്രദേശ സംസ്ഥാനം വേഴ്സസ് കജാദ്* **(2001) 7 എസ്.സി.സി. 673 : [2001] അനുബന്ധം 2 എസ്.സി.ആർ 617;** *വാമൻ നാരായൺ ഘീയ വേഴ്സസ് രാജസ്ഥാൻ സംസ്ഥാനം* **(2009) 2 എസ്.സി.സി. 281 ; [2008] 17 എസ്.സി.ആർ 369;** *കുറ്റം സ്ഥാപിക്കപ്പെട്ട തടവുകാരൻ വേഴ്സസ് രാഷ്ട്രം* **1993 ക്രിമിനൽ ലോ ജേർണൽ 3242 - പരാമർശിച്ചു.**

*നാഷണൽ ക്രൈം റെക്കോർഡ്സ് ബ്യൂറോ, പ്രിസൺ സ്റ്റാറ്റിസ്റ്റിക്സ് ഇൻ ഇന്ത്യ* https://ncrb/gov.in/sites/default/files/PSI- 2021/ Executive_ncrb_Summary-2021.pdf; https://www.tkp.edu.pl/wp-content/uploads.2020/12/Sobecki_sklad.pdf(2023 മാർച്ച് 23 ന് പരിശോധിച്ചു) ൽ ലഭ്യമായ തോമസ് സോബെക്കി, ഡൊണാൽഡ് ക്ലെമ്മറിൻറെ *കോൺസെപ്റ്റ് ഓഫ് പ്രിസണൈസേഷൻ*-ൽ പരാമർശിച്ചിട്ടുള്ള

**ഡൊണാൾഡ് ക്ലെമ്മർ, *ദി പ്രിസൺ കമ്മ്യൂണിറ്റി* (1968) ഹോൾട്ട്, റൈൻഹാർട്ട് & വിൻസ്റ്റൺ - പരാമർശിച്ചു.**

**പരാമർശിച്ച കേസുകൾ**

| | | |
|---|---|---|
| **[1979] 3 എസ്.സി.ആർ 1276** | **പരാമർശിച്ചു** | **ഖണ്ഡിക 2** |
| **[1991] 3 അനുബന്ധം എസ്.സി.ആർ 325** | **പരാമർശിച്ചു** | **ഖണ്ഡിക 3** |
| **[2001] 2 അനുബന്ധം എസ്.സി.ആർ 617** | **പരാമർശിച്ചു** | **ഖണ്ഡിക 11** |
| **[1994] 4 അനുബന്ധം എസ്.സി.ആർ 386** | **ആശ്രയിച്ചു** | **ഖണ്ഡിക 12** |
| **[2008] 17 എസ്.സി.ആർ 369** | **പരാമർശിച്ചു** | **ഖണ്ഡിക 13** |
| **[1994] 2 എസ്.സി.ആർ 375** | **പിന്തുടർന്നു** | **ഖണ്ഡിക 13** |
| **[1996] 2 എസ്.സി.ആർ 1123** | **ആശ്രയിച്ചു** | **ഖണ്ഡിക 13** |
| **[2021] 2 എസ്.സി.ആർ 443** | **ആശ്രയിച്ചു** | **ഖണ്ഡിക 14** |
| **[2022] 6 എസ്.സി.ആർ 382** | **ആശ്രയിച്ചു** | **ഖണ്ഡിക 15** |

ക്രിമിനൽ അപ്പീൽ അധികാരിത: 2023 ലെ ക്രിമിനൽ അപ്പീൽ നമ്പർ 943.

ന്യൂഡൽഹിയിലെ ഡൽഹി ഹൈക്കോടതിയുടെ 2022 ലെ ബി.എ.നമ്പർ 2675 ൽ 08.09.2022 തീയതിയിലെ വിധിന്യായം, ഉത്തരവ് എന്നിവയിൽ നിന്ന്.

താന്യ അഗർവാൾ, ശുഭാംഗി തുലി എന്നീ അഭിഭാഷകർ അപ്പീൽവാദിക്ക് വേണ്ടി ഹാജരായി.

വിക്രംജീത് ബാനർജി, എ.എസ്.ജി. ശ്രീകാന്ത് നീലപ്പ തെർദാൽ, നചികേത ജോഷി, ദിഗ്വിജയ് ദാം, സച്ചിൻ ശർമ്മ, രാജൻ കുമാർ ചൌരാസിയ, ശ്രുതി അഗർവാൾ, ജാൻവി പ്രകാശ്, കാർത്തിക് ഡേ എന്നീ അഭിഭാഷകർ അപ്പീൽഎതിർകക്ഷികൾക്ക് വേണ്ടി ഹാജരായി.

കോടതിയുടെ വിധിന്യായം പ്രസ്താവിച്ചത്

**ജസ്റ്റിസ് എസ്. രവീന്ദ്ര ഭട്ട്**

1. അപ്പീലിന് പ്രത്യേക അനുമതി നൽകി. കക്ഷികളുടെ അഭിഭാഷകന്റെ സമ്മതത്തോടെ അപ്പീൽ ഒടുവിൽ പരിഗണിച്ചു.

2. ക്രിമിനൽ കുറ്റങ്ങൾ നേരിടുന്ന കുറ്റവാളികളെ വേഗത്തിൽ വിചാരണ ചെയ്യാനുള്ള അവകാശം "ഈ കോടതി വ്യാഖ്യാനിച്ച അനുച്ഛേദം 21-ന്റെ വിശാലമായ വ്യാപ്തിയിലും ഉള്ളടക്കത്തിലും അന്തർലീനമാണ്" എന്ന് വളരെക്കാലം മുമ്പ്, *ഹുസൈനാര ഖാത്തൂൺ വേഴ്സസ് ആഭ്യന്തര സെക്രട്ടറി, ബിഹാർ സംസ്ഥാനം*(1) കേസിൽ ഈ കോടതി പ്രഖ്യാപിച്ചിരുന്നു. അനുച്ഛേദം 21 പ്രകാരം സാധുവായ ഒരു നടപടിക്രമം "യുക്തിസഹവും ഉചിതവും ന്യായപൂർണ്ണവുമായ" ഒരു നടപടിക്രമം ഉൾക്കൊള്ളുന്ന ഒന്നാണെന്ന് പരാമർശിച്ച് കൊണ്ട് ഇപ്രകാരം വിധിച്ചു:

> *"ഇപ്പോൾ വ്യക്തമായും ഒരു വ്യക്തിയുടെ സ്വാതന്ത്ര്യം ഇല്ലാതാക്കുന്നതിന് നിയമം അനുശാസിക്കുന്ന നടപടിക്രമം" അത്തരം വ്യക്തിയുടെ അപരാധം നിർണ്ണയിക്കുന്നതിന് ആ നടപടിക്രമം വേഗത്തിലുള്ള വിചാരണ ഉറപ്പാക്കുന്നില്ലെങ്കിൽ "യുക്തിസഹമോ ഉചിതമോ ന്യായപൂർണ്ണമോ "ആകാൻ കഴിയില്ല . ന്യായമായ വേഗത്തിൽ വിചാരണ ഉറപ്പാക്കാത്ത ഒരു നടപടിക്രമവും "യുക്തിസഹമോ ഉചിതമോ ന്യായപൂർണ്ണമോ" ആയി കണക്കാക്കാൻ കഴിയില്ല, അത് അനുച്ഛേദം 21 ന്റെ ലംഘനമായിരിക്കും. അതിനാൽ, വേഗത്തിലുള്ള വിചാരണയും അർത്ഥമാക്കുന്ന ന്യായമായും വേഗത്തിലുള്ള വിചാരണ, അനുച്ഛേദം 21 ൽ പ്രതിപാദിച്ചിരിക്കുന്ന ജീവിക്കാനും സ്വാതന്ത്ര്യത്തിനുമുള്ള മൌലികാവകാശത്തിന്റെ അവിഭാജ്യവും അനിവാര്യവുമായ ഭാഗമാണെന്നതിൽ സംശയമില്ല. എന്നിരുന്നാലും, ഒരു കുറ്റകൃത്യത്തിൽ പ്രതിയായ ഒരാൾക്ക് വേഗത്തിലുള്ള വിചാരണ നിഷേധിക്കുകയും അനുച്ഛേദം 21 പ്രകാരമുള്ള മൌലികാവകാശം ലംഘിച്ച് നീണ്ട കാലതാമസം നേരിട്ട വിചാരണയുടെ ഫലമായി ജയിൽ ശിക്ഷയിലൂടെ അദ്ദേഹത്തിന്റെ സ്വാതന്ത്ര്യം നഷ്ടപ്പെടുത്താൻ ശ്രമിക്കുകയും ചെയ്താൽ എന്ത് പ്രത്യാഘാതമുണ്ടാകുമെന്നതാണ് ഉയരുന്ന ചോദ്യം."*

1 [1979] 3 എസ്.സി.ആർ 1276: (1980) 1 എസ്.സി.സി. 81

3. ഈ നിരീക്ഷണങ്ങൾ *കദ്ര പഹാഡിയയും മറ്റുള്ളവരും വേഴ്സസ് ബിഹാർ സംസ്ഥാനം*(2), *അബ്ദുൾ റഹ്മാൻ അന്തുലേ വേഴ്സസ് ആർ. എസ്. നായക്*(3) പോലുള്ള നിരവധി വിധിന്യായങ്ങളിൽ വീണ്ടും വീണ്ടും പ്രതിധ്വനിച്ചിട്ടുണ്ട്; രണ്ടാമത്തേതിൽ കോടതി വേഗത്തിലുള്ള വിചാരണയ്ക്കുള്ള അവകാശം വീണ്ടും ഊന്നിപ്പറയുകയും ദീർഘകാല വിചാരണ നേരിടുന്ന ഒരു പ്രതിക്ക് മറ്റ് മാർഗമില്ലെന്ന് വിധിക്കുകയും ചെയ്തു:

> *"സർക്കാരോ പരാതികക്ഷിയോ അദ്ദേഹത്തെ പ്രോസിക്യൂട്ട് ചെയ്യുന്നു. അതിനാൽ, ന്യായമായ വേഗത്തിൽ കേസ് തുടരേണ്ടത് സംസ്ഥാനത്തിന്റെയോ പരാതികക്ഷിയുടെയോ കടമയാണ്. പ്രത്യേകിച്ചും, കുറ്റവാളികളിൽ ഭൂരിഭാഗവും സമൂഹത്തിലെ ദരിദ്രരും ദുർബലരുമായ വിഭാഗങ്ങളിൽ നിന്നുള്ളവരും നിയമരീതികളിൽ പ്രാവീണ്യമില്ലാത്തവരും പലപ്പോഴും യോഗ്യതയുള്ള നിയമോപദേശം ലഭിക്കാത്തവരുമായ ഈ രാജ്യത്ത്, മേൽപ്പറഞ്ഞ നിയമത്തിന്റെ പ്രയോഗം പൂർണ്ണമായും അഭികാമ്യമല്ല. തീർച്ചയായും, ഒരു കേസിൽ, ഒരു പ്രതി വേഗത്തിൽ വിചാരണ ആവശ്യപ്പെടുകയും എന്നിട്ടും അദ്ദേഹത്തിന് അത് നൽകാതിരിക്കുകയും ചെയ്താൽ, അത് അദ്ദേഹത്തിന് അനുകൂലമായ ഒരു ഘടകമായിരിക്കാം. എന്നാൽ വേഗത്തിലുള്ള വിചാരണയ്ക്കായി ആവശ്യപ്പെടുകയോ നിർബന്ധിക്കുകയോ ചെയ്തിട്ടില്ലെന്നതിന്റെ അടിസ്ഥാനത്തിൽ വേഗത്തിലുള്ള വിചാരണയ്ക്കുള്ള അവകാശത്തിന്റെ ലംഘനത്തെക്കുറിച്ച് പരാതിപ്പെടുന്നതിൽ നിന്ന് ഒരു പ്രതിയെ ഈ കോടതിക്ക് ഒഴിവാക്കാൻ കഴിയില്ല."*

4. ഈ വിഷയങ്ങൾക്ക് ഈ കേസിന്റെ വസ്തുതകളിൽ നിർണായക അർത്ഥമുണ്ട്. താൻ 7 വർഷത്തിലേറെയായി തടവ് അനുഭവിക്കുന്നുണ്ടെന്നും ക്രിമിനൽ വിചാരണ പാതിവഴിയിൽ എത്തിയിട്ടില്ലെന്നും കണക്കിലെടുത്ത് ഇപ്പോഴത്തെ കേസിൽ ജാമ്യത്തിനുള്ള അപേക്ഷ ഹൈക്കോടതി നിരസിക്കാൻ പാടില്ലായിരുന്നുവെന്ന് അപ്പീൽവാദി പരാതിപ്പെടുന്നു. 1985 ലെ മയക്കുമരുന്ന് ലഹരിപദാർത്ഥങ്ങൾ നിയമത്തിലെ (ഇനി മുതൽ 'എൻഡിപിഎസ് നിയമം') 20,25,29 വകുപ്പുകൾ പ്രകാരം ശിക്ഷാർഹമായ കുറ്റങ്ങളാണ് അപ്പീൽവാദിക്കെതിരെ ചുമത്തിയിരിക്കുന്നത്. ക്രിമിനൽ നടപടിക്രമ നിയമസംഹിതയിലെ (ഇനിമുതൽ 'സിആർപിസി') വകുപ്പ് 439 ഉം വകുപ്പ് 482 ഉം പ്രകാരം ഡൽഹി ഹൈക്കോടതിയിൽ സാധാരണ ജാമ്യഹർജി നൽകണമെന്ന് ആവശ്യപ്പെട്ട് അദ്ദേഹം സമർപ്പിച്ച അപേക്ഷ അപവദിത വിധിന്യായത്താൽ(4) നിരസിക്കപ്പെട്ടു. ഈ കേസിലെ തീരുമാനത്തിന്

2 (1981) 3 എസ്.സി.സി 671

3 [1991] അനുബന്ധം 3 എസ്.സി.ആർ 325: (1992) 1 എസ്.സി.സി. 225

4 ജാമ്യാപേക്ഷ നമ്പർ 2675/2022 ൽ 08.09.2022 തീയതിയിലെ ഉത്തരവ്

പ്രധാനപ്പെട്ട മറ്റ് ചില വസ്തുതകൾ, എന്തെന്നാൽ അറസ്റ്റ് ചെയ്യുന്ന സമയത്ത് അപ്പീൽവാദിക്ക് 23 വയസ്സായിരുന്നു എന്നതാണ്. മയക്കുമരുന്ന് കൈവശം ഉണ്ടായിരുന്നതായി കണ്ടെത്തിയിട്ടില്ല; മറ്റ് പ്രതികൾ കൈവശം അത് ഉണ്ടായിരുന്നു.

5. പോലീസിന് ലഭിച്ച രഹസ്യ വിവരങ്ങളുടെ അടിസ്ഥാനത്തിൽ 28.09.2015 ന് നടത്തിയ റെയ്ഡിൽ നാല് പ്രതികളായ നിതേഷ് എക്ക, സഞ്ജയ് ചൌഹാൻ, ഷെരീഫ് ഖാൻ, വീരേന്ദർ ഷക്കിയാർ/സക്യാബാർ @ദീപക് എന്നിവരെ അറസ്റ്റ് ചെയ്തതായി പ്രോസിക്യൂഷൻ ആരോപിക്കുന്നു. അന്വേഷണത്തിനിടെ പ്രതി നിതേഷ് എക്കയെ കൂട്ടുപ്രതികളെ തിരിച്ചറിയുന്നതിനായി ഛത്തീസ്ഗഡിലേക്ക് കൊണ്ടുപോയി. അദ്ദേഹത്തിൻറെ ആവശ്യപ്രകാരം, ഇപ്പോഴത്തെ അപ്പീൽവാദി മുഹമ്മദ് മുസ്ലിമിനെ 2015 ഒക്ടോബർ 3 നും 4 നുമിടയിലുള്ള രാത്രി അറസ്റ്റ് ചെയ്തു. കൂടുതൽ അന്വേഷണത്തെ തുടർന്ന്, മറ്റ് മൂന്ന് പ്രതികളെയും (വീരേന്ദർ സിംഗ് @ബീറി, ശാന്തിലാൽ ടിഗ്ഗ @ഗുഡ്ഡു, നേപ്പാൾ യാദവ് @ടോണി പഹൽവാൻ) അറസ്റ്റ് ചെയ്തു. വീരേന്ദർ സിംഗ് @ ബീറി കഞ്ചാവ് വാങ്ങുകയും നേപ്പാൾ യാദവ് @ ടോണി പഹൽവാന് തുടർന്ന് അത് വിതരണം ചെയ്യുന്നതിന് മുൻപ് മുഹമ്മദ് മുസ്ലിമിൻറെയും, ശാന്തിലാൽ ടിഗ്ഗ @ ഗുഡ്ഡുവിൻറെയും, നിതേശ് എക്കയുടെയും അവരുടെ സുഹൃത്തുക്കളുടെയും കുടുംബാംഗങ്ങളുടെയും ബാങ്ക് അക്കൌണ്ടുകളിലേക്ക് പണം കൈമാറ്റം നടത്തുകയും ചെയ്തുമെന്നതാണ് പ്രോസിക്യൂഷന്റെ കേസ്. 29.02.2016 ന് എൻഡിപിഎസ് നിയമത്തിലെ വകുപ്പ് 20/ 25/ 29, ഐപിസി വകുപ്പ്120 ബി എന്നിവ പ്രകാരം കുറ്റപത്രം സമർപ്പിക്കുകയും 05.07.2016 ന് അപ്പീൽവാദിക്കും മറ്റ് കൂട്ടുപ്രതികൾക്കുമെതിരെ കുറ്റപത്രം തയ്യാറാക്കുകയും ചെയ്തു. 01.08.2016, 08.11.2017 എന്നീ തീയതികളിൽ രണ്ട് അനുബന്ധ കുറ്റപത്രങ്ങളും സമർപ്പിച്ചിട്ടുണ്ട്.

6. കുറ്റകൃത്യങ്ങളുടെ ഗൌരവം, ശിക്ഷയുടെ കാഠിന്യം, അപ്പീൽവാദിയുടെ പങ്ക് എന്നിവയുടെ അടിസ്ഥാനത്തിൽ ജില്ലാ കോടതി([5]) അപ്പീൽവാദിയുടെ ജാമ്യാപേക്ഷ നിരസിച്ചു. കുറ്റകൃത്യം ചെയ്യാൻ അദ്ദേഹം മറ്റ് പ്രതികളുമായി പതിവായി സമ്പർക്കം പുലർത്തിയിരുന്നുവെന്നും പ്രസക്ത സാക്ഷികളെ ഇതുവരെ ചോദ്യം ചെയ്തിട്ടില്ലെന്നും ശ്രദ്ധിക്കപ്പെട്ടു.

7. ഇതിൽ പരാതിപ്പെട്ട് നിലവിലെ അപ്പീൽവാദി ഹൈക്കോടതിയെ സമീപിച്ചു. കോൾ റെക്കോർഡുകൾ സൂചിപ്പിക്കുന്നത് പോലെ നിലവിലെ പ്രതി മറ്റ് പ്രതികളുമായി നിരന്തരം സമ്പർക്കം

5 ന്യൂ ഡൽഹിയിലെ സാകേത് കോർട്ട് സൌത്ത് ഈസ്റ്റ് ജില്ല, എ.എസ്.ജി & സ്പെഷൽ ജഡ്ജ് (എൻ.ഡി.പി.എസ്) എഫ്.ഐ.ആർ നമ്പർ 148/2015 ൽ 08.06.2022 ആം തീയതി പാസാക്കിയ ഉത്തരവ്.

പുലർത്തിയിരുന്നുവെന്നും പ്രധാന പ്രതി വീരേന്ദർ സിംഗ് @ബീറി തന്റെ ബാങ്ക് അക്കൌണ്ടിൽ നിന്ന് അപ്പീൽവാദിയുടെ ബാങ്ക് അക്കൌണ്ടിലേക്ക് നിരവധി തവണ പണം കൈമാറിയതായും അപവദിത വിധിന്യായം രേഖപ്പെടുത്തുന്നു. നിലവിലെ അപ്പീൽവാദിയുടെ പക്കൽ നിന്നും അൻപതിനായിരം രൂപ ലഭിച്ചെന്നും, വിചാരണ വേളയിൽ സാക്ഷികളിലൊരാൾ പരാമർശിച്ചിരുന്നു. അദ്ദേഹത്തിനെതിരെ പ്രഥമദൃഷ്ട്യാ കേസ് ഉണ്ടെന്നും എൻഡിപിഎസ് നിയമത്തിലെ വകുപ്പ് 37 ലെ അപവാദങ്ങളെ ആശ്രയിക്കാൻ അടിസ്ഥാനമില്ലെന്നും വിധിച്ചു; അതിനാൽ, സാധാരണ ജാമ്യത്തിനുള്ള അപേക്ഷ നിരസിക്കപ്പെട്ടു, വിചാരണ വേഗത്തിലാക്കാനും ആറുമാസത്തിനുള്ളിൽ അത് അവസാനിപ്പിക്കാനും വിചാരണക്കോടതിക്ക് നിർദ്ദേശം നൽകി. ഇതിൽ പരാതിപ്പെട്ട് അപ്പീൽവാദി കോടതിയിൽ സാധാരണ ജാമ്യത്തിനുള്ള പുതിയ അപേക്ഷയുമായി ഇപ്പോൾ ഈ കോടതി മുൻപാകെ വന്നു.

8. ദീർഘകാല തടവ് അനുഭവിച്ചതിനാൽ അപ്പീൽവാദിക്ക് ജാമ്യത്തിന് അർഹതയുണ്ടെന്ന് അപ്പീൽവാദിക്ക് വേണ്ടി ഹാജരായ അഭിഭാഷികയായ ശ്രീമതി താന്യ അഗർവാൾ ഉന്നയിച്ചു. കൂടാതെ, 34 സാക്ഷികളെ കൂടി ഇനിയും വിസ്തരിക്കാനുണ്ട്, വിചാരണ വേഗത്തിലാക്കാനുള്ള ഹൈക്കോടതിയുടെ നിർദ്ദേശത്തിന് ശേഷം വിചാരണയിൽ കാര്യമായ പുരോഗതി ഉണ്ടായിട്ടില്ല. പ്രധാന പ്രതിയായ വീരേന്ദർ സിംഗ് @ബീറി, മറ്റൊരു പ്രതി നേപ്പാൾ യാദവ് എന്നിവർക്ക് ഹൈക്കോടതി([6]) ഇതിനകം ജാമ്യം നൽകിയിട്ടുണ്ടെന്നും ചൂണ്ടിക്കാണിക്കപ്പെട്ടു. തുല്യതയുടെ അടിസ്ഥാനത്തിൽ അഭിഭാഷകൻ ജാമ്യത്തിനായി അഭ്യർത്ഥിച്ചു.

9. എൻഡിപിഎസ് നിയമത്തിലെ വകുപ്പ് 37 ചൂണ്ടിക്കാട്ടി സംസ്ഥാനത്തിന് വേണ്ടി ഹാജരായ അഡീഷണൽ സോളിസിറ്റർ ജനറൽ വിക്രംജിത് ബാനർജി ജാമ്യത്തെ ശക്തമായി എതിർത്തു. പ്രധാന പ്രതിയായ വീരേന്ദർ സിങ്ങുമായി ബന്ധപ്പെട്ട കോൾ റെക്കോർഡുകളും ബാങ്ക് ഇടപാടുകളും ഉൾപ്പെടുത്തി കുറ്റകൃത്യത്തിൽ അപ്പീൽവാദി സജീവമായി ഏർപ്പെട്ടിരുന്നുവെന്ന് ഉന്നയിച്ചു. പ്രതികൾ മയക്കുമരുന്ന് കൊണ്ടു നടന്ന് വിൽപ്പന ശൃംഖലയിൽ ഉൾപ്പെട്ടിട്ടുണ്ടെന്ന് പറയപ്പെടുന്നതിനാൽ ഇത്തരം കേസുകൾ വളരെ ആശങ്കാജനകമാണെന്ന് എ.എസ്.ജി പറഞ്ഞു. നിയമവിരുദ്ധമായ മയക്കുമരുന്നുകളുടെ വിൽപ്പനയ്ക്കും ഉപയോഗത്തിനും എതിരായ സംരക്ഷണത്തിന്റെ പൊതുതാൽപ്പര്യം, പ്രതിയുടെ വ്യക്തിഗത സ്വാതന്ത്ര്യത്തെക്കുറിച്ചുള്ള ആശങ്കകളെ മറികടക്കുകയും അപ്പീൽവാദിയുടെ കസ്റ്റഡി തുടരുന്നത് ന്യായീകരിക്കുകയും ചെയ്തു. ക്രമസമാധാനം ഉറപ്പാക്കുന്നതിനും മയക്കുമരുന്ന് ഇടപാട് പോലുള്ള ഗുരുതരമായ കുറ്റകൃത്യങ്ങൾ ആവർത്തിക്കുന്നത് തടയുന്നതിനും എൻഡിപിഎസ് നിയമത്തിലെ വകുപ്പ് 37

6 ജാമ്യാപേക്ഷ 2188/2018 ൽ 10.12.2018 ലെയും ജാമ്യാപേക്ഷ 944/2018 ൽ 26.07.2018 ലെയും യഥാക്രമം ഉത്തരവ്

പോലുള്ള വ്യവസ്ഥകൾ ഈ കോടതി ശരിവച്ചിട്ടുണ്ട്. ഛത്തീസ്ഗഡിൽ നിന്ന് മയക്കുമരുന്ന് സംഭരണം ചെയ്യുന്നതിനും വിതരണം ചെയ്യുന്നതിനും പിന്നിലെ സൂത്രധാരൻ എന്ന് തോന്നുന്നതിനാൽ, അപ്പീൽവാദിയുടെ പങ്ക് ഒരു കൂട്ടുപ്രതിയാണെങ്കിൽ തന്നെയും പ്രധാനമാണെന്നും എ.എസ്.ജി സമർപ്പിച്ചു.

***അവലോകനവും നിഗമനങ്ങളും***

10. എൻ.ഡി.പി.എസ് നിയമത്തിലെ വകുപ്പ് 37 ഇനിപ്പറയുന്ന പ്രകാരം തുടരുന്നു:

*"കുറ്റകൃത്യങ്ങൾ കോഗ്നൈസബിളും ജാമ്യമില്ലാത്തതുമാകുന്നു - (1) 1973-ലെ ക്രിമിനൽ നടപടിക്രമ നിയമസംഹിതയിൽ എന്തു തന്നെ അടങ്ങിയിരുന്നാലും -*
*(എ) ഈ നിയമപ്രകാരം ശിക്ഷാർഹമായ എല്ലാ കുറ്റകൃത്യങ്ങളും കോഗ്നൈസബിൾ ആയിരിക്കും;*
*(ബി) ഈ നിയമപ്രകാരം അഞ്ചുവർഷമോ അതിൽ കൂടുതലോ തടവ് ശിക്ഷ ലഭിക്കാവുന്ന കുറ്റകൃത്യത്തിൽ കുറ്റാരോപിതനായ ഒരു വ്യക്തിയെയും*

*(i) അത്തരം മോചനത്തിനുള്ള അപേക്ഷയെ എതിർക്കാൻ പബ്ലിക് പ്രോസിക്യൂട്ടർക്ക് അവസരം നൽകി;*
*(ii) പബ്ലിക് പ്രോസിക്യൂട്ടർ അപേക്ഷയെ എതിർക്കുമ്പോൾ, അത്തരം കുറ്റകൃത്യത്തിൽ പ്രതി കുറ്റക്കാരനല്ലെന്നും ജാമ്യത്തിലായിരിക്കുമ്പോൾ ഒരു കുറ്റവും ചെയ്യാൻ സാധ്യതയില്ലെന്നും വിശ്വസിക്കുന്നതിന് ന്യായമായ കാരണങ്ങളുണ്ടെന്ന് കോടതിക്ക് ബോധ്യമുണ്ട്;*

*- എന്നല്ലെങ്കിൽ, ജാമ്യത്തിലോ സ്വന്തം ബോണ്ടിലോ വിട്ടയക്കാൻ പാടുള്ളതല്ല*

*(2) ഉപവകുപ്പ് (1) ലെ ഖണ്ഡം(ബി) ൽ വ്യക്തമാക്കിയ ജാമ്യത്തിനുള്ള പരിമിതികൾ ജാമ്യം നൽകുന്നതിനായുള്ള 1973 ലെ ക്രിമിനൽ നടപടിക്രമ നിയമസംഹിതയിലോ തൽക്കാലം പ്രാബല്യത്തിലുള്ള മറ്റേതെങ്കിലും നിയമത്തിനോ കീഴിലുള്ള പരിമിതികൾക്ക് പുറമേയാണ്."*

11. ഈ കേസിൽ, വിവാഹ ചടങ്ങുകൾക്കും([7]) രോഗിയായ അമ്മയെ പരിപാലിക്കുന്നതിനും([8]) കാലാകാലങ്ങളിൽ ഇടക്കാല ജാമ്യം അനുവദിച്ചത് ഒഴിച്ചാൽ 03.10.2015 മുതൽ അപ്പീൽവാദി കസ്റ്റഡിയിലാണ്. എൻ. ഡി. പി. എസ് നിയമത്തിലെ വകുപ്പ് 37-നെക്കുറിച്ച് അഭിപ്രായപ്പെട്ടുകൊണ്ട് *മധ്യപ്രദേശ് സംസ്ഥാനം വേഴ്സസ് കജ്ജ്*([9])-ൽ ഈ കോടതി നിരീക്ഷിച്ചത് ഒരു "ലിബറൽ" സമീപനം സ്വീകരിക്കരുത് എന്നാണ്:

> *"ജാമ്യം നിഷേധിക്കുന്നത് ചട്ടവും അത് നൽകുന്നത് വകുപ്പ് 37 (1) ലെ ഖണ്ഡം (ബി) യുടെ ഉപഖണ്ഡം (ii) പ്രകാരമുള്ള ജാമ്യഹർജി നൽകുന്നത് ഒരു അപവാദവുമാണ്. കോടതിയിൽ ഹാജരാക്കിയ രേഖയുടെ അടിസ്ഥാനത്തിൽ, പ്രതി കുറ്റം ചുമത്തപ്പെട്ട കുറ്റങ്ങളിൽ കുറ്റക്കാരനല്ലെന്ന് വിശ്വസിക്കുന്നതിന് ന്യായമായ കാരണങ്ങളുണ്ടെന്നും ജാമ്യത്തിലായിരിക്കുമ്പോൾ ഒരു കുറ്റവും ചെയ്യാൻ സാധ്യതയില്ലെന്നും കോടതിക്ക് ബോധ്യപ്പെടണം. വകുപ്പ് 37 ലെ ഉപവകുപ്പ് (1) ലെ ഖണ്ഡം (ബി) ൽ വ്യക്തമാക്കിയ ജാമ്യത്തിനുള്ള വ്യവസ്ഥകൾ ക്രിമിനൽ നടപടിക്രമ നിയമസംഹിതയിലോ മറ്റേതെങ്കിലും നിയമത്തിലോ ജാമ്യം നൽകുന്നത് നിയന്ത്രിക്കുന്ന പരിമിതികൾക്ക് പുറമേയാണെന്ന് ശ്രദ്ധിക്കേണ്ടതുണ്ട്."*

12. അതിനാൽ, എൻ.ഡി.പി.എസ് നിയമത്തിൻറെ ചട്ടക്കൂടിനുള്ളിൽ, പ്രത്യേകിച്ച് വകുപ്പ് 37 പ്രകാരം, ജാമ്യത്തിനായുള്ള അപ്പീൽവാദിയുടെ അവകാശവാദം ഈ കോടതി പരിഗണിക്കേണ്ടതുണ്ട്. *സുപ്രീം കോടതി നിയമസഹായ സമിതി (വിചാരണത്തടവുകാരെ പ്രതിനിധീകരിക്കുന്നു) വേഴ്സസ് യൂണിയൻ ഓഫ് ഇന്ത്യ([10])* കേസിൽ, എൻഡിപിഎസ് നിയമപ്രകാരം കുറ്റകൃത്യങ്ങളിൽ പ്രതികളായവർക്ക് ജാമ്യം നിഷേധിക്കുന്ന വിഷയം കാര്യം ചെയ്യുമ്പോൾ ഈ കോടതി ചില നിർണായക നിരീക്ഷണങ്ങൾ നടത്തി:

> *"ഈ വ്യവസ്ഥയുടെ കർശനമായ ഭാഷ കാരണം നിയമപ്രകാരം ചില കുറ്റകൃത്യങ്ങളിൽ പ്രതികളായ വളരെ കുറച്ച് പേർക്ക് മാത്രമേ ജാമ്യം ലഭിക്കുന്നുള്ളൂ. ഇപ്പോൾ ഒരു വശത്ത് ജാമ്യം നിരസിക്കുന്നതും മറുവശത്ത് കേസുകളുടെ വിചാരണ വൈകിപ്പിക്കുന്നതും വ്യക്തമായും*

---

7 പ്രത്യേക ജഡ്ജിയുടെ 03.05.2016 ആം തീയതിയിലെ ഉത്തരവ്; പ്രത്യേക ജഡ്ജിയുടെ 28.01.2022 ആം തീയതിയിലെ ഉത്തരവ്.

8 ജാമ്യാപേക്ഷ 1859/2020 ൽ 24.07.2020 ആം തീയതിയിലെ ഉത്തരവ്.

9 [2001] അനുബന്ധം 2 എസ്.സി.ആർ 617 : (2001) 7 എസ്.സി.സി. 673

10 [1994] അനുബന്ധം 4 എസ്.സി.ആർ 386: [1994] 6 എസ്.സി.സി. 731

*അന്യായവും യുക്തിരഹിതവും നിയമത്തിലെ വകുപ്പ് 36 (1), നിയമസംഹിതയിലെ വകുപ്പ് 309, ഭരണഘടനയുടെ അനുച്ഛേദം 14,19,21 എന്നിവയുടെ സത്തയ്ക്ക് വിരുദ്ധവുമാണ്. നിയമപ്രകാരം കുറ്റാരോപിതനായ ഒരു വ്യക്തിയെ മോചിപ്പിക്കുന്നതിന് മുമ്പ് പാലിക്കേണ്ട വ്യവസ്ഥകൾ നിർദ്ദേശിക്കുന്ന നിയമത്തിലെ 37-ാം വകുപ്പിലെ നിയമപരമായ വ്യവസ്ഥകളെക്കുറിച്ച് ഈ കോടതിക്ക് ബോധ്യമുണ്ട്. തീർച്ചയായും, വിധിന്യായത്തിൻറെ ആദ്യഭാഗത്തിൽ ഈ കോടതി ഈ ഭാഗം പരാമർശിച്ചിട്ടുണ്ട്. ടാഡ നിയമത്തിലെ വകുപ്പ് 20 ൽ കർതാർ സിംഗ് വേഴ്സസ് പഞ്ചാബ് സംസ്ഥാനം[(1994) 3 എസ്.സി.സി 569] എന്ന കേസിൽ ഭരണഘടനാ ബെഞ്ച് സമാനമായ വ്യവസ്ഥയിൽ നൽകിയ വ്യാഖ്യാനവും ഈ കോടതി മനസ്സിൽ സൂക്ഷിച്ചിട്ടുണ്ട്. ഈ വ്യവസ്ഥ ഉണ്ടായിരുന്നിട്ടും, മുകളിൽ പറഞ്ഞതുപോലെ പ്രധാനമായും അനുച്ഛേദം 21 ന്റെ ആഹ്വാനത്തിലാണ് ഈ കോടതി നിർദ്ദേശിച്ചത്, കാരണം ഈ കോടതിയുടെ ഭരണഘടനാ ബെഞ്ച് എ.ആർ. അന്തുലേ vs. ആർ.എസ്. നായക് [(1992) 1 SCC 225] എന്ന കേസിൽ വിധിച്ചത് പോലെ വേഗത്തിലുള്ള വിചാരണയ്ക്കുള്ള അവകാശത്തിന് ചില കേസുകളിൽ ഒരു ക്രിമിനൽ നടപടികൾ മൊത്തത്തിൽ റദ്ദാക്കേണ്ടതുണ്ട്. വേഗത്തിലുള്ള വിചാരണയുടെ അവകാശത്തിൽ ഉൾച്ചേർത്തതായി കാണാവുന്ന ജാമ്യത്തിൽ വിട്ടയക്കുന്നതിനെ ചില കേസുകളിൽ അനുച്ഛേദം 21 ൻറെ ആവശ്യമായി കാണാവുന്നതാണ്. നടപടികൾ റദ്ദാക്കുന്നതിനും ഇതിനകം സൂചിപ്പിച്ച കാരണങ്ങളാൽ ന്യായമായ സമയത്തിനപ്പുറം വിചാരണ വൈകിപ്പിച്ച പ്രതികളെ മോചിപ്പിക്കുന്നതിനുമുള്ള അങ്ങേയറ്റത്തെ സമർപ്പണത്തെ അംഗീകരിക്കാൻ ഈ കോടതി മുതിരാത്തതിനാൽ, വേഗത്തിലുള്ള വിചാരണ ഉറപ്പാക്കാതെ വ്യക്തിസ്വാതന്ത്ര്യം നഷ്ടപ്പെടുത്തുന്നതും അനുച്ഛേദം 21 ഉറപ്പുനൽകുന്ന അവകാശത്തിന് അനുസൃതമല്ലെന്ന് ഈ കോടതിക്ക് തോന്നി. തീർച്ചയായും, അത്തരം സന്ദർഭങ്ങളിൽ വ്യക്തിസ്വാതന്ത്ര്യത്തിൻറെ ഒരു പരിധിവരെ നഷ്ടം ഒഴിവാക്കാൻ കഴിയില്ല; എന്നാൽ വിചാരണ തീർപ്പാക്കാത്ത നഷ്ടത്തിൻറെ കാലയളവ് അനാവശ്യമായി നീണ്ടുപോകുകയാണെങ്കിൽ, അനുച്ഛേദം 21 ഉറപ്പുനൽകുന്ന നീതിക്ക് ഒരു ആഘാതമാകും. കുറ്റകൃത്യത്തിന് നൽകുന്ന പരമാവധി ശിക്ഷയുടെ പകുതിയായ തടവ് അനുഭവിച്ചതിന് ശേഷം, വ്യക്തിസ്വാതന്ത്ര്യത്തെ കൂടുതൽ ഇല്ലാതാക്കുന്നത് അനുച്ഛേദം 21 വിഭാവനം ചെയ്യുന്ന മൌലികാവകാശത്തിന്റെ ലംഘനമാണെന്ന് ഈ കോടതിക്ക് തോന്നിയത് ഇക്കാരണത്താലാണ്, ഇത് നടപടിക്രമങ്ങളിൽ ന്യായവും ഔചിത്യവും യുക്തിയും വാഗ്ദാനം ചെയ്യുന്ന അനുച്ഛേദം 14 ഉറപ്പുനൽകുന്ന അവകാശത്തിനുള്ളിൽ ചേർത്ത് വായിക്കേണ്ടതുണ്ട്."*

13. നിയമത്തിലെ വ്യവസ്ഥകൾ ഒരു പ്രതിയുടെ ജാമ്യത്തിനുള്ള അവകാശത്തെ വെട്ടിക്കുറയ്ക്കുകയും അതിനനുസരിച്ച് ജുഡീഷ്യൽ വിവേചനാധികാരത്തെ തടസ്സപ്പെടുത്തുകയും ചെയ്യുമ്പോൾ (നിലവിലെ കേസിൽ എൻഡിപിഎസ് നിയമത്തിലെ വകുപ്പ് 37 പോലെ) ഈ കോടതി *വാമൻ നരേൻ ഘിയ വേഴ്സസ് രാജസ്ഥാൻ സംസ്ഥാനം(11)*ൽ നിരീക്ഷിച്ചതുപോലെ രണ്ട് മത്സരാധിഷ്ഠിത മൂല്യങ്ങൾ, അതായത് നിരപരാധിത്വം, സാമൂഹിക താൽപ്പര്യം എന്നിവയുടെ അടിസ്ഥാനത്തിൽ സ്വാതന്ത്ര്യം ആസ്വദിക്കാനുള്ള പ്രതിയുടെ അവകാശം സ്ഥിരീകരിച്ചിട്ടുണ്ട്- *("ഒരു കുറ്റകൃത്യം ചെയ്തുവെന്ന് ആരോപിക്കപ്പെടുന്ന ഒരാളുടെ സ്വാതന്ത്ര്യം നിയന്ത്രിക്കുന്ന പോലീസ് അധികാരവും കുറ്റാരോപിത ക്രിമിനലിന് അനുകൂലമായി നിരപരാധിത്വം അനുമാനിക്കുന്നതും തമ്മിലുള്ള സംഘർഷത്തിൽ നിന്നാണ് ജാമ്യമെന്ന ആശയം ഉയർന്നുവരുന്നത്.....")* അതേസമയം, വിചാരണ വേഗത്തിൽ അവസാനിപ്പിക്കണമെന്ന വ്യവസ്ഥയിൽ അവ ശരിവയ്ക്കുന്നു. *കർതാർ സിംഗ് വേഴ്സസ്. പഞ്ചാബ് സംസ്ഥാനം(12)* ലെ ഭരണഘടനാ ബെഞ്ച് ഇക്കാര്യത്തിൽ നിരീക്ഷണങ്ങൾ നടത്തി. *ഷഹീൻ വെൽഫെയർ അസോസിയേഷൻ വേഴ്സസ് യൂണിയൻ ഓഫ് ഇന്ത്യ(13)*-ൽ വീണ്ടും, ഈ കോടതി അതേ വികാരം പ്രകടിപ്പിച്ചു, അതായത് കർശനമായ വ്യവസ്ഥകൾ നടപ്പിലാക്കുമ്പോൾ, ജാമ്യ വ്യവസ്ഥകൾ വെട്ടിക്കുറയ്ക്കുകയും ജുഡീഷ്യൽ വിവേചനാധികാരം നിയന്ത്രിക്കുകയും ചെയ്യുമ്പോൾ, അന്വേഷണവും വിചാരണയും വേഗത്തിൽ അവസാനിക്കുമെന്നതിന്റെ അടിസ്ഥാനത്തിലാണ് അങ്ങനെ ചെയ്യുന്നത്. പാർലമെൻറിൻറെ ഇടപെടൽ ഇനിപ്പറയുന്നവയെ അടിസ്ഥാനമാക്കിയുള്ളതാണെന്ന് കോടതി പറഞ്ഞു:

> *"ഒരു പരിധിവരെ ബോധപൂർവമായ, തീവ്രവാദ, വിനാശകരമായ പ്രവർത്തനങ്ങൾ അല്ലെങ്കിൽ സമൂഹത്തിന് ഹാനികരമായ മറ്റ് പ്രവർത്തനങ്ങൾ എന്നിവയിൽ നിന്ന് സമൂഹത്തെയും രാജ്യത്തെയും സംരക്ഷിക്കുന്നതിനായി വിചാരണയിലുള്ള ഒരു പ്രതിയുടെ വ്യക്തിപരമായ സ്വാതന്ത്ര്യം ത്യാഗം ചെയ്യാനുള്ള തീരുമാനം നിയമനിർമ്മാണസഭ എടുത്തിട്ടുണ്ട്, അത്തരം കുറ്റകൃത്യങ്ങളുടെ അന്വേഷണം കാര്യക്ഷമമായി നടത്തേണ്ടത് കൂടുതൽ ആവശ്യമാണ്, അത്തരം ഗുരുതരമായ കുറ്റകൃത്യങ്ങളിൽ പ്രതികളായ വ്യക്തികളെ നിയമത്തിന് മുന്നിൽ കൊണ്ടുവരാൻ മതിയായ എണ്ണം നിയുക്ത കോടതികൾ രൂപീകരിക്കേണ്ടതുണ്ട്. ദോഷകരമായ പ്രവർത്തനങ്ങളിൽ നിന്ന് സമൂഹത്തെ സംരക്ഷിക്കാനുള്ള ഏക മാർഗ്ഗം ഇതാണ്. നിരപരാധികളാണെന്ന് ആത്യന്തികമായി കണ്ടെത്തിയ വ്യക്തികളെ അനാവശ്യമായി ദീർഘകാലത്തേക്ക് ജയിലിൽ പാർപ്പിക്കുന്നില്ലെന്ന് ഇത് ഉറപ്പാക്കും."*

11 [2008] 17 എസ്.സി.ആർ 369: (2009) 2 എസ്.സി.സി. 281

12 [1994] 2 എസ്.സി.ആർ 375: (1994) 3 എസ്.സി.സി. 569

13 [1996] 2 എസ്.സി.ആർ 1123: (1996) 2 എസ്.സി.സി. 616

14. അടുത്തിടെയുള്ള ഒരു തീരുമാനത്തിൽ, 1967 ലെ നിയമവിരുദ്ധ പ്രവർത്തനങ്ങൾ (തടയൽ) നിയമപ്രകാരം ജാമ്യാപേക്ഷ പരിഗണിക്കുമ്പോൾ, *യൂണിയൻ ഓഫ് ഇന്ത്യ വേഴ്സസ്. കെ.എ.നജീബ്* [14] കേസിൽ ഈ കോടതി ഇങ്ങനെ നിരീക്ഷിച്ചു:

> *"12. ജാമ്യത്തിന് അൽപ്പം കർശനമായ വ്യവസ്ഥകളുള്ള 1987 ലെ ഭീകരവാദവും ക്രമസമാധാനലംഘനപ്രവർത്തനങ്ങളും (തടയൽ) നിയമം, 1985 ലെ മയക്കുമരുന്ന് ലഹരിപദാർത്ഥങ്ങൾ നിയമം ("എൻ. ഡി. പി. എസ് നിയമം") പോലുള്ള പ്രത്യേക നിയമനിർമ്മാണങ്ങളുടെ കാര്യത്തിൽ പോലും, ഈ കോടതി, പരംജിത് സിംഗ് വേഴ്സസ് സ്റ്റേറ്റ് (ഡൽഹി ദേശീയ തലസ്ഥാന പ്രദേശം) (1999) 9 എസ്. സി. സി 252], ബബ്ബു വേഴ്സസ് മഹാരാഷ്ട്ര സംസ്ഥാനം, (2005) 11 എസ്. സി. സി 569, ഉമർമിയ വേഴ്സസ് ഗുജറാത്ത് സംസ്ഥാനം, (2017) 2 എസ്.സി.സി 731 എന്നിവയിൽ വിചാരണ നേരത്തെ പൂർത്തിയാക്കാൻ സാധ്യതയില്ലാതെ ദീർഘകാലത്തേക്ക് ജയിലിൽ കഴിഞ്ഞപ്പോൾ പ്രതികളെ ജാമ്യത്തിൽ വിട്ടയച്ചു. അത്തരം പ്രത്യേക നിയമനിർമ്മാണങ്ങളിൽ ജാമ്യത്തിനുള്ള കഠിനമായ വ്യവസ്ഥകളുടെ ഭരണഘടനാ സാധുത, നിരപരാധികളായ സാധാരണക്കാരുടെ സംരക്ഷണം ഉറപ്പാക്കുന്നതിനുള്ള വേഗത്തിലുള്ള വിചാരണയുടെ അടിത്തറയിൽ പ്രാഥമികമായി ന്യായീകരിക്കപ്പെടുന്നു."*

യുഎപിഎയുടെ വകുപ്പ് 43-ഡി (5) പോലുള്ള നിയമപരമായ നിയന്ത്രണങ്ങൾക്ക് മൌലികാവകാശങ്ങളുടെ ലംഘനത്തിന്റെ അടിസ്ഥാനത്തിൽ ജാമ്യം നൽകാനുള്ള ഭരണഘടനാ കോടതിയുടെ കഴിവിനെ തടസ്സപ്പെടുത്താൻ കഴിയില്ലെന്ന് കോടതി നിഗമനത്തിലെത്തി.

15. *വിജയ് മദൻലാൽ ചൌധരി വേഴ്സസ് യൂണിയൻ ഓഫ് ഇന്ത്യ*[15] എന്ന് റിപ്പോർട്ട് ചെയ്യപ്പെട്ട വിധിന്യായത്തിൽ പോലും 2002 ലെ കള്ളപ്പണം വെളുപ്പിക്കൽ തടയൽ നിയമപ്രകാരം ജാമ്യ വ്യവസ്ഥകൾ പരിഗണിക്കുമ്പോൾ ഈ കോടതി ഇങ്ങനെ വിധിച്ചു:

> *"കർശനമായ വ്യവസ്ഥകൾ പാലിച്ചില്ലെങ്കിൽ, പാർലമെൻറോ നിയമസഭയോ ജാമ്യമില്ല എന്ന കർശന വ്യവസ്ഥ നൽകുന്നുവെങ്കിൽ, അത്തരം വിചാരണകൾക്ക് മുൻഗണന ലഭിക്കുകയും*

14 [2021] 2 എസ്.സി.ആർ 443 : (2021) 3 എസ്.സി.സി. 713

15 [2022] 6 എസ്.സി.ആർ 382: 2022 എസ്.സി.സി. ഓൺലൈൻ എസ്.സി.929

*ന്യായമായ സമയത്തിനുള്ളിൽ കുറഞ്ഞത് കുറ്റവാളിയെ തടങ്കലിൽ വയ്ക്കുന്നതിന് മുമ്പ് ബന്ധപ്പെട്ട കുറ്റത്തിന് നിയമപ്രകാരം വ്യക്തമാക്കിയ പരമാവധി തടവുശിക്ഷയുടെ പകുതി വരെ നീണ്ടുനിൽക്കുന്ന കാലയളവിനുള്ളിൽ, അവസാനിക്കുകയും ചെയ്യുന്നുവെന്ന് ഉറപ്പാക്കേണ്ടത് സംസ്ഥാനത്തിന്റെ കടമയാണ്."*

16. *സതേന്ദർ കുമാർ ആൻറിൽ വേഴ്സസ് സെൻട്രൽ ബ്യൂറോ ഓഫ് ഇൻവെസ്റ്റിഗേഷൻ*[16] എന്ന ഏറ്റവും പുതിയ തീരുമാനത്തിൽ നീണ്ട തടവും അമിതമായ കാലതാമസവും കോടതിയുടെ ശ്രദ്ധ ആകർഷിച്ചു, വകുപ്പ് 37 എൻഡിപിഎസ് നിയമം ഉൾപ്പെടെ നിരവധി നിയമങ്ങളുമായി ബന്ധപ്പെട്ട് ജാമ്യത്തോടുള്ള ശരിയായ സമീപനം പരിഗണിച്ചു. ക്രിമിനൽ നടപടിക്രമ നിയമസംഹിത, 1973 ലെ വകുപ്പ് 436 എ[17] (നിർദ്ദിഷ്ട കാലയളവിനുള്ളിൽ വിചാരണ പൂർത്തിയാക്കിയില്ലെങ്കിൽ പ്രതിയെ ജാമ്യത്തിൽ വിട്ടയക്കണമെന്ന് ആവശ്യപ്പെടുന്നു) ബാധകമാകുമെന്ന് കോടതി അഭിപ്രായപ്പെട്ടു:

*"ഓരോ പ്രത്യേക നിയമത്തിനും പിന്നിൽ ഒരു ലക്ഷ്യമുള്ളതിനാൽ വ്യക്തിഗത നിയമനിർമ്മാണങ്ങൾ കൈകാര്യം ചെയ്യാൻ ഈ കോടതി ആഗ്രഹിക്കുന്നില്ല. കാലതാമസം നിയന്ത്രിക്കുന്ന പൊതുവായ തത്വം ഈ വിഭാഗങ്ങൾക്കും ബാധകമാണ്. ഇത് വ്യക്തമാക്കുന്നതിന്, നിയമസംഹിതയുടെ വകുപ്പ് 436-എയിൽ അടങ്ങിയിരിക്കുന്ന വ്യവസ്ഥ പ്രത്യേക വ്യവസ്ഥകളുടെ അഭാവത്തിൽ പ്രത്യേക നിയമങ്ങൾക്കും ബാധകമാകും. ഉദാഹരണത്തിന്, എൻഡിപിഎസ് നിയമത്തിലെ വകുപ്പ് 37 പ്രകാരം നൽകിയിട്ടുള്ള കാഠിന്യം ഒരു വ്യക്തിയുടെ സ്വാതന്ത്ര്യവുമായി ഈ കോടതി ഇടപെടുന്ന അത്തരമൊരു കേസിൽ തടസ്സമാകില്ല. എത്രത്തോളം കർക്കശമായിരിക്കുന്നുവോ അത്രയും വേഗത്തിൽ വിധിനിർണയം*

16 (2022) 10 എസ്.സി.സി. 51

17 വകുപ്പ് 436 എ ഇപ്രകാരം വ്യവസ്ഥ ചെയ്യുന്നു:
*"ഒരു വ്യക്തി, ഈ നിയമത്തിന് കീഴിലുള്ള ഒരു കുറ്റകൃത്യത്തിന്റെ അന്വേഷണം, അന്വേഷണവിചാരണ അല്ലെങ്കിൽ വിചാരണ കാലയളവിൽ, ഏതെങ്കിലും നിയമത്തിന് കീഴിലുള്ള ഒരു കുറ്റകൃത്യത്തിന് (ആ നിയമത്തിന് കീഴിലുള്ള ശിക്ഷകളിലൊന്നായി വധശിക്ഷ വ്യക്തമാക്കിയിട്ടുള്ള ഒരു കുറ്റകൃത്യമല്ല) ആ നിയമത്തിന് കീഴിലുള്ള ആ കുറ്റത്തിന് വ്യക്തമാക്കിയ പരമാവധി തടവ് കാലാവധിയുടെ പകുതി വരെ നീണ്ടുനിൽക്കുന്ന കാലയളവിൽ തടങ്കലിൽ കഴിയുകയാണെങ്കിൽ, ജാമ്യക്കാർ സഹിതമോ അല്ലാതെയോ ഉള്ള വ്യക്തിപരമായ ബോണ്ടിൽ കോടതി അദ്ദേഹത്തെ മോചിപ്പിക്കും.*
*എന്നാൽ, പബ്ലിക് പ്രോസിക്യൂട്ടറുടെ വാദം കേട്ടതിനുശേഷം, അത് രേഖാമൂലം രേഖപ്പെടുത്തേണ്ട കാരണങ്ങളാൽ, മേൽപ്പറഞ്ഞ കാലയളവിന്റെ പകുതിയിൽ കൂടുതൽ കാലം അത്തരം വ്യക്തിയെ തടങ്കലിൽ വയ്ക്കാൻ കോടതിക്ക് ഉത്തരവിടാം അല്ലെങ്കിൽ ജാമ്യക്കാർക്കൊപ്പമോ അല്ലാതെയോ ഉള്ള വ്യക്തിഗത ബോണ്ടിന് പകരം ജാമ്യത്തിൽ വിട്ടയക്കാം.*
*എന്ന് മാത്രമല്ല, അത്തരം ഒരു വ്യക്തിയെയും ഒരു സാഹചര്യത്തിലും അന്വേഷണ അന്വേഷണത്തിലോ വിചാരണയിലോ ആ നിയമപ്രകാരം മേൽപ്പറഞ്ഞ കുറ്റത്തിന് വ്യവസ്ഥ ചെയ്ത പരമാവധി തടവിൽ കൂടുതൽ തടങ്കലിൽ വയ്ക്കാൻ പാടുള്ളതല്ല.*

*നടത്തേണ്ടതുണ്ടെന്ന് ഈ കോടതിക്ക് തോന്നുന്നു. എല്ലാത്തിനുമുപരി, ഇത്തരത്തിലുള്ള കേസുകളിൽ സാക്ഷികളുടെ എണ്ണം വളരെ കുറവായിരിക്കും, വിചാരണ നീട്ടുന്നതിന് ഒരു ന്യായീകരണവും ഉണ്ടാകണമെന്നില്ല. നടപടിക്രമങ്ങൾ വേഗത്തിലാക്കാൻ ഈ കോടതിയുടെ നിർദ്ദേശങ്ങൾ പാലിക്കേണ്ടതും നിയമസംഹിതയിലെ വകുപ്പ് 309 കർശനമായി പാലിക്കേണ്ടതും ആവശ്യമായി വന്നേക്കാം."*

17. നിതേഷ് എക്ക ഉൾപ്പെടെ നാല് കൂട്ടുപ്രതികളിൽ നിന്ന് 28.09.2015 ന് കഞ്ചാവ് കണ്ടെടുത്തതായി ഈ കേസിലെ വസ്തുതകൾ വെളിപ്പെടുത്തുന്നു. ഇപ്പോഴത്തെ അപ്പീൽവാദിയെ നിർദേശപ്രകാരവും ഈ നിതേഷ് എക്കയുടെ മൊഴിയുടെ അടിസ്ഥാനത്തിലുമാണ് അറസ്റ്റ് ചെയ്തത്. പ്രോസിക്യൂഷൻ ആ പ്രസ്താവനയെയും ഇപ്പോഴത്തെ അപ്പീൽവാദിയുടെ കുറ്റസമ്മത പ്രസ്താവനയെയും ആശ്രയിച്ചിട്ടുണ്ട്; കൂടാതെ, അപ്പീൽവാദിക്ക് പണം കൈമാറിയതായി വെളിപ്പെടുത്തിയ വീരേന്ദർ സിംഗ് @ബീറിയുടെ ബാങ്ക് സ്റ്റേറ്റ്മെന്റുകളെയും ഇത് ആശ്രയിച്ചിട്ടുണ്ട്. ഇതിനെതിരെ, അപ്പീൽവാദികളിൽ നിന്ന് പ്രോസിക്യൂഷൻ മറ്റൊന്നും കണ്ടെടുത്തിട്ടില്ല; അദ്ദേഹം ഒരു സൂത്രധാരനാണെന്ന ആരോപണത്തിന്, യുക്തിസഹമായി ഉയർന്നുവന്നേക്കാവുന്ന മയക്കുമരുന്ന് വിപുലമായി കൈകാര്യം ചെയ്തതിന്റെ തെളിവുകളൊന്നും പിന്തുണയ്ക്കുന്നില്ല. മറ്റേതെങ്കിലും കേസിലും അപ്പീൽവാദിയുടെ പങ്കാളിത്തം പ്രോസിക്യൂഷൻ കാണിച്ചിട്ടില്ല. കൂടാതെ, അറസ്റ്റ് ചെയ്യുമ്പോൾ അദ്ദേഹത്തിന് 23 വയസ്സായിരുന്നു. രണ്ട് കൂട്ടുപ്രതികൾ (റെയ്ഡിന്റെ സമയത്ത് ഹാജരായിരുന്നില്ല, അവരിൽ നിന്ന് നിരോധിത വസ്തുക്കൾ കണ്ടെടുത്തിട്ടില്ല)-കഞ്ചാവിനുള്ള പണമായി അപ്പീൽവാദിയുടെ അക്കൌണ്ടിലേക്ക് പണം കൈമാറിയതായി ആരോപിക്കപ്പെടുന്ന പ്രതി (വീരേന്ദർ സിംഗ് @ബീറി), യഥാർത്ഥ ഇൻഷുറൻസ് പേപ്പറുകളും മയക്കുമരുന്ന് പിടിച്ചെടുത്ത കാറിന്റെ രജിസ്ട്രേഷൻ സർട്ടിഫിക്കറ്റും കണ്ടെടുക്കപ്പെട്ട[18] പ്രതി (നേപ്പാൾ യാദവ് @ടോണി പഹൽവാൻ)-ഇരുവരെയും ജാമ്യത്തിൽ വിട്ടിട്ടുണ്ടെന്നത് തർക്കമില്ലാത്ത വസ്തുതയാണ്. അപ്പീൽവാദി 7 വർഷവും 4 മാസത്തിലധികവുമായി കസ്റ്റഡിയിലാണ്. വിചാരണയുടെ പുരോഗതി മന്ദഗതിയിലാണ്: 30 സാക്ഷികളെ വിസ്തരിച്ചിട്ടുണ്ട്, അതേസമയം 34 പേരെ കൂടി വിസ്തരിക്കേണ്ടതുണ്ട്.

18. കോടതികൾ അറിഞ്ഞിരിക്കേണ്ട വ്യവസ്ഥകൾ, പ്രതി *"അത്തരം കുറ്റകൃത്യത്തിൽ കുറ്റക്കാരനല്ല"* എന്നും ജാമ്യത്തിലായിരിക്കുമ്പോൾ ഒരു കുറ്റവും ചെയ്യാൻ സാധ്യതയില്ലെന്നും

18 അപ്പീൽഎതിർകക്ഷി സംസ്ഥാനം ഈ കോടതി മുൻപാകെ 21.02.2023 ആം തീയതി ഫയൽ ചെയ്ത എതിർ സത്യവാങ്മൂലം അനുസരിച്ച്

വിശ്വസിക്കുന്നതിന് ന്യായമായ കാരണങ്ങളുണ്ടെന്നതാണ്. എല്ലാ തെളിവുകളും കോടതിക്ക് മുന്നിൽ ഇല്ലാത്തപ്പോൾ "കുറ്റക്കാരനല്ല" എന്നതുകൊണ്ട് എന്താണ് അർത്ഥമാക്കുന്നത്? ഇത് പ്രഥമദൃഷ്ട്യാ നിർണ്ണയിക്കാൻ കഴിയുന്ന ഒന്ന് മാത്രമാണ്. അത് കോടതിയുടെ വിവേചനാധികാരത്തെ വളരെ ചെറിയ പരിധിക്കുള്ളിൽ എത്തിക്കുന്നു. കുറ്റകൃത്യങ്ങളെ അവയുടെ ഗൌരവത്തിന്റെ അടിസ്ഥാനത്തിൽ തരംതിരിക്കുകയും ജാമ്യ അപേക്ഷകൾ പരിഗണിക്കുമ്പോൾ ചില ഗുരുതരമായ കുറ്റകൃത്യങ്ങൾ വ്യത്യസ്തമായി കൈകാര്യം ചെയ്യണമെന്ന് നിർദ്ദേശിക്കുകയും ചെയ്യുന്ന ജാമ്യങ്ങൾ സംബന്ധിച്ച പൊതു നിയമത്തിന്റെ (സിആർപിസി 436,437,439 വകുപ്പുകൾ) ശാസനകൾ കണക്കിലെടുക്കുമ്പോൾ, പ്രതി (നിയമപ്രകാരം നിരപരാധിയാണെന്ന് കരുതപ്പെടുന്നയാൾ) കുറ്റക്കാരനല്ലെന്ന് കോടതിക്ക് ബോധ്യപ്പെടണമെന്ന അധിക വ്യവസ്ഥ *യുക്തിസഹമായി* വ്യാഖ്യാനിക്കേണ്ടതുണ്ട്. കൂടാതെ, പ്രത്യേക നിയമങ്ങൾ (എൻ.ഡി.പി.എസ് നിയമം മുതലായവ) പ്രകാരമുള്ള കുറ്റകൃത്യങ്ങളുടെ വർഗ്ഗീകരണം കോടതികൾ വിലയിരുത്താൻ ആവശ്യമായ സാധാരണ ജാമ്യ വ്യവസ്ഥകൾക്ക് മുകളിലായി ബാധകമായതിനാൽ, പ്രതികൾ കുറ്റക്കാരല്ലെന്നും മോചിതരാകുമ്പോൾ അവർ ഒരു കുറ്റവും ചെയ്യാൻ സാധ്യതയില്ലെന്നും കോടതി സംതൃപ്തി രേഖപ്പെടുത്തണമെന്ന് ആവശ്യപ്പെടുന്നു. ഈ രണ്ട് വ്യവസ്ഥകളും മറ്റ് വ്യവസ്ഥകളെ മറയ്ക്കുന്നു. ജാമ്യം തേടുന്ന കേസുകളിൽ, കൊലപാതകം, തട്ടിക്കൊണ്ടുപോകൽ, ബലാത്സംഗം തുടങ്ങിയ ഗുരുതരമായ കുറ്റകൃത്യങ്ങളിൽ പോലും, കുറ്റകൃത്യത്തിന്റെ സ്വഭാവം, പ്രതി അന്വേഷണവുമായി സഹകരിക്കാനുള്ള സാധ്യത, നീതിയിൽ നിന്ന് രക്ഷപ്പെടാതിരിക്കുക തുടങ്ങി രേഖകളിലുള്ള പ്രസക്ത വസ്തുതകൾ കോടതി വിലയിരുത്തുന്നു. മറുവശത്ത്, അത്തരം പ്രത്യേക നിയമങ്ങൾക്ക് കീഴിലുള്ള ഈ കേസുകളിൽ കോടതി പ്രധാനമായും രണ്ട് വസ്തുതകളെ അടിസ്ഥാനമാക്കിയാണ് സ്വയം പരിഗണിക്കേണ്ടത്: പ്രതികൾ കുറ്റം ചെയ്തിരിക്കാനുള്ള സാധ്യത, മോചിതരാകുമ്പോൾ അവർ ഒരു കുറ്റവും ചെയ്യാതിരിക്കാനുള്ള സാധ്യത. പ്രത്യേക നിയമങ്ങൾ പ്രകാരം നടപ്പിലാക്കിയ കുറ്റകൃത്യങ്ങളിൽ കുറ്റാരോപിതരാകുമ്പോൾ അത്തരം പൌരന്മാരുടെ സ്വാതന്ത്ര്യം പൊതുതാൽപ്പര്യം കണക്കിലെടുത്ത് സന്തുലിതമാക്കേണ്ടതുണ്ട് എന്നതിന്റെ അടിസ്ഥാനത്തിലാണ് ഈ കോടതി പൊതുവെ അത്തരം വ്യവസ്ഥകൾ ശരിവെക്കുന്നത്.

19. വകുപ്പ് 37 പ്രകാരമുള്ള വ്യവസ്ഥകളുടെ ലളിതവും അക്ഷരാർത്ഥത്തിലുള്ളതുമായ വ്യാഖ്യാനം (പ്രതി കുറ്റക്കാരനല്ലെന്നും ഏതെങ്കിലും കുറ്റകൃത്യം ചെയ്തില്ലെന്നും കോടതിക്ക് ബോധ്യപ്പെടണം) ജാമ്യം നൽകുന്നത് ഫലപ്രദമായി ഒഴിവാക്കുകയും, അതിന്റെ ഫലമായി ശിക്ഷാനടപടികൾക്കും അനുമതിയില്ലാത്ത പ്രതിരോധ തടങ്കലിനും കാരണമാവുകയും ചെയ്യും. അതിനാൽ, വകുപ്പ് 37 പ്രകാരം നടപ്പിലാക്കിയ അത്തരം പ്രത്യേക വ്യവസ്ഥകൾ ഭരണഘടനാപരമായ ഘടകങ്ങൾക്കുള്ളിൽ

പരിഗണിക്കാൻ കഴിയുന്ന ഒരേയൊരു മാർഗ്ഗം, രേഖപ്രകാരമുള്ള വസ്തുതകൾ (ജാമ്യാപേക്ഷ നൽകുമ്പോഴെല്ലാം) പ്രഥമദൃഷ്ട്യാ നോക്കുമ്പോൾ പ്രതി കുറ്റക്കാരനല്ലെന്ന് കോടതിക്ക് ന്യായമായും ബോധ്യപ്പെടുമ്പോഴാണ്. മറ്റേതെങ്കിലും വ്യാഖ്യാനം, എൻ.ഡി.പി.എസ് നിയമത്തിലെ വകുപ്പ് 37 പ്രകാരം നിയമത്തിൽ ഉൾപ്പെടുത്തിയ കുറ്റകൃത്യങ്ങളിൽ പ്രതിയായ ഒരാൾക്ക് പൂർണ്ണമായും ജാമ്യമില്ലായ്മയ്ക്ക് കാരണമാകും.

20. അതിനാൽ, കോടതി കാര്യങ്ങൾ വിശാലമായി പരിശോധിക്കുകയും പ്രതിയുടെ കുറ്റം തെളിയിക്കാൻ കഴിയുമോ എന്ന് യുക്തിസഹമായും നോക്കുകയും ചെയ്യുന്ന ഒന്നാണ്, പരിഗണിക്കേണ്ട മാനദണ്ഡം. കോടതികൾ രേഖപ്പെടുത്തുമെന്ന് പ്രതീക്ഷിക്കുന്ന സംതൃപ്തി *യൂണിയൻ ഓഫ് ഇന്ത്യ വേഴ്സസ് രത്തൻ മാലിക്* [19]ൽ വിധിച്ചത് പോലെ, അതായത് പ്രതി കുറ്റക്കാരനല്ലെന്നത്, അന്വേഷണത്തിൽ ശേഖരിച്ച വസ്തുതകളുടെ സൂക്ഷ്മമായ പരിശോധന ആവശ്യപ്പെടാത്തതും യുക്തിസഹമായ ബോധ്യപ്പെടുത്തലിനെ അടിസ്ഥാനമാക്കി പ്രഥമദൃഷ്ട്യാ ഉള്ളതുമാണ്. എൻ. ഡി. പി. എസ് നിയമപ്രകാരമുള്ള കുറ്റകൃത്യങ്ങൾക്കും ബാധകമായ വകുപ്പ് 436 എ- യുടെ പ്രാധാന്യം കണക്കിലെടുക്കുമ്പോൾ, വിചാരണയിലെ അനാവശ്യ കാലതാമസത്തിന്റെ അടിസ്ഥാനത്തിൽ ജാമ്യം നൽകുന്നത് നിയമത്തിലെ വകുപ്പ് 37 പ്രകാരം തടസ്സപ്പെടുത്തുന്നതായി പറയാനാവില്ല. (സതേന്ദർ കുമാർ ആൻറിൽ മേൽപ്പരാമർശം പരിശോധിക്കുക). ഈ ഘടകങ്ങൾ കണക്കിലെടുത്ത് കൊണ്ട് അപ്പീൽ വാദിക്ക് ജാമ്യത്തിൽ വിട്ടയക്കപ്പെടാൻ യോഗ്യത ഉണ്ടെന്ന് കോടതിക്ക് അഭിപ്രായമുണ്ട്.

21. വിധി തീർപ്പ് കൽപ്പിക്കുന്നതിനു മുൻപ്, ജാമ്യത്തിന് കർശനമായ വ്യവസ്ഥകൾ ഏർപ്പെടുത്തുന്ന നിയമങ്ങൾ പൊതുതാൽപ്പര്യത്തിന് ആവശ്യമാണെന്ന് പ്രതിഫലിപ്പിക്കേണ്ടത് പ്രധാനമാണ്; എന്നിരുന്നാലും, വിചാരണകൾ കൃത്യസമയത്ത് പൂർത്തിയാക്കിയില്ലെങ്കിൽ, വ്യക്തിക്ക് നേരെയുള്ള അനീതി അളക്കാനാവാത്തതാണ്. ജയിലുകൾ തിരക്കേറിയതും അവരുടെ ജീവിത സാഹചര്യങ്ങൾ പലപ്പോഴും ഭയാനകവുമാണ്. പാർലമെന്റിന് നൽകിയ കേന്ദ്ര ആഭ്യന്തര മന്ത്രാലയത്തിന്റെ പ്രതികരണമനുസരിച്ച്, 2021 ഡിസംബർ 31 വരെ രാജ്യത്ത് 4,25,069 ലക്ഷം ശേഷിയുള്ള ജയിലിൽ 5,54,034 തടവുകാർ ഉണ്ടെന്ന് നാഷണൽ ക്രൈം റെക്കോർഡ്സ് ബ്യൂറോ രേഖപ്പെടുത്തിയിട്ടുണ്ട്.[20] ഇതിൽ 122,852 പേർ കുറ്റം സ്ഥാപിക്കപ്പെട്ടവരും 4,27,165 പേർ വിചാരണത്തടവുകാരുമാണ്.

---

19 (2009) 2 എസ്.സി.സി. 624

20 നാഷണൽ ക്രൈം റെക്കോർഡ്സ് ബ്യൂറോ, *പ്രിസൺ സ്റ്റാറ്റിസ്റ്റിക്സ് ഇൻ ഇന്ത്യ*
https://ncrb.gov.in/sites/default/files/PSI-2021/Executive_ncrb_Summary-2021.pdf

22. കേരള ഹൈക്കോടതി *കുറ്റം സ്ഥാപിക്കപ്പെട്ട ഒരു തടവുകാരൻ വേഴ്സസ് സ്റ്റേറ്റ് (*[21]*)*-എന്ന കേസിൽ "*സമൂലമായ പരിവർത്തനം*" എന്ന് വിശേഷിപ്പിച്ച ഒരു പദമായ "ജയിൽവാസം" തടവുകാരെ അപകടത്തിലാക്കുന്നു എന്നതാണ് അന്യായമായ തടവിൻറെ അപകടം.അത് വഴി

> *"അയാളുടെ വ്യക്തിത്വം നഷ്ടപ്പെടുന്നു. അയാൾ ഒരു സംഖ്യയാൽ അറിയപ്പെടുന്നു. അയാൾക്ക് വ്യക്തിപരമായ വസ്തുക്കൾ നഷ്ടപ്പെടുന്നു. അദ്ദേഹത്തിന് വ്യക്തിപരമായ ബന്ധങ്ങളൊന്നുമില്ല. സ്വാതന്ത്ര്യം, പദവി, സ്വത്തുക്കൾ, അന്തസ്സ്, വ്യക്തിപരമായ ജീവിതത്തിന്റെ ഏതെങ്കിലും സ്വയംഭരണാധികാരം എന്നിവ നഷ്ടപ്പെടുന്നതിൽ നിന്ന് മാനസിക പ്രശ്നങ്ങൾ ഉണ്ടാകുന്നു. ജയിലിലെ തടവുകാരുടെ സംസ്കാരം ഭയാനകമായി മാറുന്നു. സാധാരണ മാനദണ്ഡങ്ങളാൽ തടവുകാരൻ ശത്രുവായിത്തീരുന്നു. ആത്മബോധം മാറുന്നു ".*

23. *"കുറ്റകൃത്യം പ്രശംസനീയമാകുക മാത്രമല്ല, കുറ്റകൃത്യം കൂടുതൽ പ്രൊഫഷണലായിത്തീരുകയും കുറ്റവാളിയ്ക്ക് കൂടുതൽ ബഹുമാനം നൽകപ്പെടുകയും ചെയ്യുന്നതിനാൽ"*[22] തടവുകാരൻ കുറ്റകൃത്യത്തിലേക്ക് തിരിയുന്നതിനുള്ള കൂടുതൽ അപകടമുണ്ട്." (1940-ൽ പ്രസിദ്ധീകരിച്ച ഡൊണാൾഡ് ക്ലെമ്മറുടെ 'ദി പ്രിസൺ കമ്മ്യൂണിറ്റി' എന്ന കൃതിയും കാണുക([23])) -പ്രതികൾ ഏറ്റവും ദുർബലമായ സാമ്പത്തിക വിഭാഗത്തിൽപ്പെട്ടവരാണെങ്കിൽ തടങ്കലിൽ വയ്ക്കുന്നത് പെട്ടെന്നുള്ള ഉപജീവനമാർഗം നഷ്ടപ്പെടുക, പല കേസുകളിലും, കുടുംബങ്ങളുടെ ചിതറലും കുടുംബബന്ധങ്ങൾ നഷ്ടപ്പെടുന്നതും സമൂഹത്തിൽ നിന്നുള്ള അന്യവൽക്കരണവും പോലെ കൂടുതൽ ദോഷകരമായ പ്രത്യാഘാതങ്ങൾ ഉണ്ടാക്കുന്നു. അതിനാൽ, കോടതികൾ ഈ വശങ്ങളോട് സംവേദനക്ഷമത പുലർത്തുകയും (കാരണം കുറ്റവിമുക്തനാക്കപ്പെട്ടാലും, പ്രതിക്ക് ഉണ്ടാകുന്ന നഷ്ടം നികത്താനാവാത്തതാണ്) വിചാരണകൾ, പ്രത്യേകിച്ച് പ്രത്യേക നിയമങ്ങൾ കർശനമായ വ്യവസ്ഥകൾ നടപ്പാക്കുന്ന കേസുകളിൽ, വേഗത്തിൽ ഏറ്റെടുക്കുകയും അവസാനിപ്പിക്കുകയും ചെയ്യുന്നുവെന്ന് ഉറപ്പാക്കുകയും വേണം.

---

21 1993 ക്രിമിനൽ ലോ ജേണൽ 3242

22 വർക്കിങ് പേപ്പേഴ്സ് - ഗ്രൂപ്പ് ഓൺ പ്രിസൺസ് & ബോർസ്റ്റൽസ് - 1966 യു.കെ.

23 https://www.tkp.edu.pl/wp-content/uploads.2020/12/Sobecki_sklad.pdf(2023 മാർച്ച് 23 ന് പരിശോധിച്ചു) ൽ ലഭ്യമായ തോമസ് സോബെകി, ഡൊണാൽഡ് ക്ലെമ്മറിൻറെ കോൺസെപ്റ്റ് ഓഫ് പ്രിസണൈസേഷൻ-ൽ പരാമർശിച്ചിട്ടുള്ള ഡൊണാൾഡ് ക്ലെമ്മർ, ദി പ്രിസൺ കമ്മ്യൂണിറ്റി (1968) ഹോൾട്ട്, റൈൻഹാർട്ട് & വിൻസ്റ്റൺ

24. മേൽപ്പറഞ്ഞ കാരണങ്ങളാൽ, വിചാരണക്കോടതി ഏർപ്പെടുത്തിയേക്കാവുന്ന വ്യവസ്ഥകൾക്ക് വിധേയമായി അപ്പീൽവാദിയെ ജാമ്യത്തിൽ വിടാൻ നിർദ്ദേശിക്കുന്നു. മേൽപ്പറഞ്ഞ നിബന്ധനകളിൽ അപ്പീൽ അനുവദിച്ചു. ചെലവുകൾ ഇല്ല.

ദിവ്യ പാണ്ഡേ അപ്പീൽ അനുവദിച്ചു.

(സഹായം: ത്രുപാൻശി വീരാംഗ്, എൽ.സി.ആർ.എ)